

КАЛАМУТНАЯ ГІСТОРЫЯ

Александрына ПАРШЫНА

Летняя спякота ў каменных джунглях невыносна. Горад ператвараецца ў распаленую патэльню: духмень, плавіцца асфальт, цяжкім жарам дыхаюць сцены... Сапраўдным выратаваннем у такія дні становіцца адпачынак каля вадаёма. Аднак менш за ўсё хочацца знайсці там мёртвую рыбу і брудную, з непрыемным пахам ваду. Менавіта такую карціну застала ў ліпені на рацэ Дзітва дачніца з вёскі Даржы Лідскага раёна...

Дзітва – маляўнічая рака ў Гродзенскай вобласці, правы прыток Нёмана. Бярэ свой пачатак каля літоўскага горада Эйшышкеса, але практычна цалкам працякае па тэрыторыі Беларусі – Лідскай раўніне і Нёманскай нізіне. Рака лічыцца адной з любімых лакацый для адпачынку мясцовых жыхароў, дачнікаў і турыстаў.

Праўда, зараз яе экалагічны стан, паводле слоў даржан, жадае лепшага. «Калісьці мы купаліся ў ёй, набіралі ваду для агародаў і харчовых патрэб, тут вадзілася мноства рыбы, птушак і нават баброў. Зараз рака брудная, з “каналізацыйным” пахам. Калі закінуць вуды, то кручок часта выцягвае камякі чорнай склізі», – скардзяцца людзі. Грамадзяне не раз звярталіся ў Лідскую інспекцыю прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, райвыканкам з просьбамі ліквідаваць праблему і знайсці вінаватых. Найбольш верагоднай прычынай забруджвання Дзітвы, на думку насельніцтва, з’яўляецца некарэктная праца лідскай ачышчальнай станцыі.

Пагаршэнні экалагічнага стану Дзітвы былі зафіксаваны ў 2014, 2019 і 2023 гг. Інцыдэнты, паводле праведзеных расследаванняў, былі выкліканы як прыроднымі (сезонным заморам), так і антрапагеннымі прычынамі: некарэктнай працай ачышчальных збудаванняў, несанкцыянаванымі скідамі сцэкавых вод.

На кантролі Мінпрыроды

Як растлумачылі ў Гродзенскім абласным камітэце прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, непрыемны пах ад вады і замор рыбы часта выкліканы натуральнымі прычынамі.

– Улетку на стан водных аб’ектаў уплываюць таксама ўмовы надвор’я. Спякота, высокая тэмпература вады, у тым ліку ўначы, яе нізкі ўзровень у вадаёмах прыводзяць да масавай гібелі рыбы з-за крытычнага недахопу кіслароду. Асноўнымі прычынамі яго дэфіцыту з’яўляюцца цвіценне вады (размнажэнне і адміранне сінезялёнага багавіння), гніенне падтопленай расліннасці ў поймах рэк у выніку рэзкага павелічэння ўзроўню вады пасля ліўняў, прыток у вадаёмы балотных вод з

высокім утрыманнем гумінавых кіслот і жалеза, а таксама актыўнае спажыванне кіслароду водарасцямі ў слякотныя ночы, – расказаў **намеснік старшыні Гродзенскага абласнога камітэта прыродных рэсурсаў і аховы нава-кольнага асяроддзя Аляксей ГАРОХАЎ**.

Аднак віноўнік ліпеньскага інцыдэнту, на жаль, не надвор'е. Падчас праверкі, праведзенай па гарачых слядах супрацоўнікамі Лідскай райінспекцыі прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, Рэспубліканскага цэнтра аналітычнага кантролю ў галіне аховы навакольнага асяроддзя, прадстаўнікамі мясцовай улады і іншымі адказнымі асобамі, было абследавана рэчышча Дзітвы, адводны канал ад ачышчальных збудаванняў, узяты пробы вады. Гібель рыбы не пацвердзілася, у адрозненні ад факта некарэктнай працы водаачышчальнага аб'екта.

Перадзаморныя прыкметы:

- масавы збор рыбы на паверхні вады;
- канцэнтрацыя рыбы ў прытоках;
- інтэнсіўнае цвіценне вады;
- высокая мутнасць;
- масляністая плёнка на паверхні вады;
- актыўнае вылучэнне бурбалак газу са дна.

Пры выяўленні такіх прыкмет або фактаў гібелі рыбы трэба неадкладна праінфарміраваць тэрытарыяльныя органы Мінпрыроды або мясцовыя ўлады.

– Аналіз проб паказаў перавышэнне па асобных рэчывах паказчыкаў якасці вады паверхневых водных аб'ектаў. У адпаведнасці з пастановай Савета Міністраў будзе разлічана шкода навакольнаму асяроддзю, а вінаватыя прыцягнуты да адміністрацыйнай адказнасці. Сітуацыя на Дзітве знаходзіцца на кантролі Мінпрыроды, – падкрэсліў Аляксей Гарохаў.

Сёлета тэта ўжо трэці факт перавышэння нарматываў дапушчальных скідаў ад ачышчальных збудаванняў. Зараз там вядуцца работы па мадэрнізацыі.

Па факце дапушчаных парушэнняў прыродаахоўнага заканадаўства пракуратура раёна ўнесла старшыні Лідскага райвыканкама прадстаўленне, у якім запатрабавала прыняць комплексныя меры па ахове воднага аб'екта і аператыўным завяршэнні рэканструкцыі камунальных ачышчальных збудаванняў.

Крыніца праблемы

Штодня на лідскія ачышчальныя збудаванні паступае да 30 000 кубаметраў сцёкавых вод: з усіх жылых дамоў горада, арганізацый, прамысловых прадпрыемстваў. Спачатку яны праходзяць праз спецыяльныя рашоткі, якія адсяваюць буйныя бытавыя адходы. Далей брудная вадкасць перамяшчаецца ў першасныя адстойнікі – круглыя басейны з глыбінёй 4 м. Тут паступова асядае на

дно мікраскапічны пясок, а тлушч і масла, наадварот, усплываюць на паверхню, утвараючы плёнку, якая збіраецца ў тлушчаўлоўнікі. На гэтым этапе заканчваецца механічная ачыстка і пачынаецца біялагічная: сцёкі трапляюць у спецыяльныя рэзервуары (аэратэнкі), дзе змешваюцца з актыўным глеем – калоніямі бактэрый, што пад'ядаюць арганіку, якая застапаса.

Далей ачышчальная вада накіроўваецца ў другасныя адстойнікі, адкуль актыўны глей перапампоўваецца назад у аэратэнкі. Толькі пасля гэтага вада вяртаецца ў прыроду: зліваецца ў Дзітву, а праз яе – у Нёман і Балтыйскае мора.

Паводле слоў **дырэктара Лідскай ЖКГ Аляксандра СІНЕВІЧА**, неабходнасць удасканалення сістэмы наспела даўно. З 2000 г. у Лідзе пачаўся прамысловы бум: да старых прадпрыемстваў далучыліся новыя, і адпаведных высокаканцэнтраваных сцёкаў стала ў два разы больш. Пашырылася выкарыстанне мыйных сродкаў і іншай бытавой хіміі, што адразу адбілася на складзе гаспадарча-бытавых сцёкаў. Актывізавалася і жыллёвае будаўніцтва (зараз у горадзе пражывае больш за 100 тыс. чалавек).

Узведзеная яшчэ ў 1970-х ачышчальная станцыя не спраўляецца з нагрузкай: тэхналогіі неадпавядаюць сучасным тэндэнцыям ачысткі, не атрымоўваецца, нягледзячы на намаганні, дабіцца нарматыўных параметраў ачышчаных сцёкавых вод на выпуску ў водны аб'ект.

Аднак працэс ачысткі бесперапынны – паспрабуйце паставіць на паўзу завод, бальніцу або шматкватэрны комплекс... Каб рэканструяваць такі аб'ект, неабходна пабудаваць новае ачышчальнае збудаванне, якое будзе працаваць замест старога, а ў далейшым – разам з ім, тым самым павялічваючы магутнасці агульнай сістэмы.

Значны ўклад у скіды сцёкавых вод раёна ўносяць ААТ «Лідскае піва» і Лідскі малочна-кансервавы камбінат. Па ініцыятыве кіраўніцтва гэтых прадпрыемстваў зараз распрацоўваюцца праекты іх лакальных ачышчальных збудаванняў.

Крок да вырашэння

Праца па пошуку магчымасцей поўнай рэканструкцыі лідскай станцыі, укараненні інавацыйных тэхналогій ачысткі пачалася яшчэ ў 2011 г. Неабходнасць мадэрнізацыі падмацоўвалася адпаведнымі даследаваннямі. Напрыклад, у 2013 г. Мінпрыроды, Лідская ЖКГ і Паўночная экалагічная фінансавая карпарацыя правялі ацэнку ступені забруджвання рэгіёна біягеннымі рэчывамі, у тым ліку аб'ёмаў іх паступлення з тэрыторыі Беларусі ў Балтыйскае мора. У сувязі з гэтым да вырашэння лідскай праблемы паспрабавалі падключыць еўрапейскія інвестыцыі.

Распрацоўка першай перапраектнай дакументацыі па рэканструкцыі ачышчальных збудаванняў пачалася ў 2015 г. Праз чатыры гады стартавала працэдура закупкі, быў знойдзены падрадчык і пачаліся першыя работы. У 2020-м былі ўсталяваны новыя калектары, а ў 2022-м перайшлі непасрэдна да рэканструкцыі. Аднак завяршыць працу перашкодзілі санкцыі: абяцаная

еўрапейская дапамога ў памеры 9 млн еўра была згорнута. Спатрэбілася шукаць новыя крыніцы фінансавання.

Аднавіць працэс атрымалася толькі год таму – дзякуючы ўсебаковай дзяржаўнай падтрымцы. Распрацаваны праект рэалізуецца ў тры чаргі: першая прадугледжвае ўзвядзенне новых збудаванняў, другая – рэканструкцыю старых, трэцяя – будаўніцтва комплекса па перапрацоўцы сцёкавых асадкаў. У выніку запланавана павялічыць прадукцыйнасць станцыі з 28 да 33,5 тыс. кубаметраў у суткі. Агульны кошт праекта – амаль 97 млн рублёў.

Будаўніцтва першай чаргі плануецца завяршыць гэтай восенню, а поўную рэканструкцыю – да канца 2027-га. Зараз праводзяцца пусканаладачныя работы, комплекснае тэсціраванне новага абсталявання, ствараюцца глеістыя карты. Калі ўсе выпрабаванні завершацца, ачышчальная сістэма будзе ўведзена ў эксплуатацыю ў штатным рэжыме. У выніку якасць ачысткі сцёкавых вод і санітарна-эпідэміялагічнага стану навакольнага асяроддзя значна павысіцца.

На жаль, будаўніцтва тэхнічна складанае, працаёмкае, яго нельга выканаць за кароткі тэрмін. Але мясцовыя ўлады прыкладаюць усе намаганні, каб паскорыць працэс і прадухіліць далейшае забруджванне Дзітвы. Чысціня рэк крытычна важная для пітнага водазабеспячэння, сельскай гаспадаркі і захавання біяразнастайнасці.